

докторант в катедра Регионална и политическа география,
Геолого-географски факултет, Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Община Перник е една от големите общини по територия и население в страната. Региона е типичен пример за деструктивен промишлен район. Тук бяха концентрирани предприятия от структуроопределящи отрасли до 1989 г. като металургия, тежко машиностроене, въгледобив, енергетика, които при преминаване към пазарни отношения и липса на държавна намеса в тежката индустрия загубиха водещата си роля и областта започна с бързи темпове да губи икономическа инерция и се стигна до влошаване на жизнения стандарт .

Границите на селището Перник се ограничили около коритото на река Струма и квартал Вароша. В продължение на около 7 века Перник се споменава като малко село, с основен поминък на населението му- предимно земеделие и скотовъдство. Освобождението на България заварило село Перник с 148 къщи и 1027 жители. Предпоставка за бъдещото му разрастване било разработването на залежите от каменни въглища в района. Откриването на Мини Перник през 1891 г. променило коренно облика и живота в село Перник. През 1899 г. в Перник била построена първата електроцентрала в България. Тук светнала и първата в България електрическа крушка. Влезли в действие и първите у нас Сепарация за въглища (1895 г.). Открити били редица рудници: Стари рудници, Бели брег, Хумни дол, Христо Ботев, Попов дол, Цалева круша, Куциян и Гладно поле и най-големият български подземен рудник – шахта “Св. Ана”. Във връзка с разрастването на въгледобива през 1893г. била открита за експлоатация ж.п. линията Перник-София, а в края на 1907г. била построена ж.п. линията Перник-Радомир. Миграцията на хора от цялата страна и заселването им тук довело до построяването на няколко работнически жилищни квартали (Хумни дол, Куциян, Бели брег). Изградени били и жилищни квартали за управата на мината – Инженерен, Красно село, Стария и Новия безистен, Твърди ливади, квартал Рено. В началото на ХХ век се появило първото основно училище, лечебница, били учредени Минно читалище с библиотека /1902 г./ и първият в България работнически театър (1919 г.).

Привличането на минни специалисти от Средна и Западна Европа, спомогнало за бързото благоустрояване и културно израстване на Перник. От края на ХІХ век до 1929 г. село Перник се превърнало в значителен индустриален център. С Указ № 402 от 26 юни 1929 г. Перник е обявен за град. През втората половина на ХХ век до 1989 год. Перник израства като промишлен център с национално значение с добре развита металургия, машиностроене, енергетика.

Развитието на град София и постепенното му разрастване като територия превръща община Перник във важен елемент от метрополията на "голяма" София, и е естествено развитието на общината да се развива съобразно тенденциите в развитието на района и на столичния град. Община Перник се намира в непосредствена близост до София, столицата на Република България, и това е един от основните фактори, предопределил нейното развитие през последните години.

През територията на Община Перник минават някои от основните комуникационни артерии, водещи към София, които постепенно обособяват външната индустриална зона на София, в която попадат и някои от основните селища на общината.

Административният статут на Перник на областен и общински център допринася за неговото структуроопределящо значение като фактор за развитие на региона. Община Перник заема важно място в структурата на регионалната и националната селищна структура – в нея са концентрирани над 70% от населението, администрацията, икономическите субекти и производствените мощности на област Перник, т.е. всички лостове и фактори за социално-икономическо развитие и управление.

В периода след 1989 г. в условията на започнал преход към пазарна икономика могат да се открият следните регионални проблеми:

Пространствени проблеми

Преобладаващата селищна структура на община Перник е компактна. Някои населени места притежават линейна такава, обуславяна от природо-географските условия и преминаващи през населените места реки и главни пътища, които са градообразващи фактори. Освен това, характерно за някои населени места на територията на общината, включително и на общинския център е дисперсната структура – разпокъсана територия, разделена на квартали или махали и намиращи се на сериозно разстояние една от друга. Освен дистанцията се наблюдава и разделяне на тези жилищни територии с производствени, нарушени или съществено важни национални комуникационни трасета на автомобилния и железопътния транспорт. Тези фактори възпрепятстват обвързаността на жилищните структури с централните територии на населените места, както и обособяването на компактни урбанистични единици.

Структуроопределящия поминък и икономическа дейност на добивната и преработващата промишленост на полезни изкопаеми има траен „отпечатък“ върху извънурбанизираните територии на общината и е ключов проблем в пространственото развитие след завършване на експлоатационния/ добивния период. Това налага рекултивацията на тези територии с цел подобряване на комфорта на живот на местното население, както и редуциране на негативните последици за околната среда.

Икономически проблеми

Изместването на фокуса от добивната промишленост към преработващата в годините след прехода в комбинация с икономическата обстановка на регионално и национално ниво генерират проблеми със заетостта на населението, поради което 1/3-та от заетите са принудени всеки ден да пътуват до друго населено място за да работят, а ¼ трябва да пътуват до община в друга област (София).

Община Перник притежава неразвит потенциал за културно-исторически, културно-събитен туризъм, природен, ловен и риболовен туризъм. Въпреки съсредоточаването на туристически и отдих съоръжения в общината спрямо областта е налице и спад на техния брой през последните години. Също така е слабо развита мрежата от обекти на отдиха и туризма характеризираща се с отделни единици.

Демографски и социални проблеми

В социален и демографски аспект се наблюдават следните проблеми:

- Тенденция за намаляване на населението, както и неговото застаряване с увеличаване на смъртността и ниска раждаемост;

- Задълбочаване на проблемите с механичния прираст и достигане за най-ниските нива от последните години;

- Превес на хората над трудоспособна възраст, над тези в под трудоспособна възраст;

- Относителния дял на хората с висше образование е под общото за страната;
- Увеличаване на относителния дял на безработните сред икономически активното население в община Перник - тенденция сходна и на по-високите административни нива;
- 1/5 от регистрираните безработни в бюрата по труда са без работа повече от една година, също толкова е и младежката безработица, като дял от общата.

Културни проблеми

Многобройни са културните, религиозните, спортните, клубните и недвижими културни ценности в община Перник, но без цялостно решение за обвързване на тези обекти в културно- исторически или тематични маршрути, което да даде възможност за безпрепятственото развитие на туристическата дейност.

Изключително разнообразие на спортни клубове в община Перник със съпътстваща потребност от модерна и налична спортна инфраструктура.

Екологични проблеми

Огромни са структуроопределящите територии за добив на полезни изкопаеми, както и на преработваща промишленост. Те са формирани в две основни групи:

- Фокусирани – ситуирани северно от град Перник с територия доближаваща се по размер на цялата урбанизирана територия на град Перник.
- Дисперсни – малки по площ разположени в близост до селата от общината но с разпокъсана структура, което увеличава тяхното негативно влияние върху прилежащите територии.

Съществен проблем е липсва на изградена канализационна инфраструктура със завършващ елемент – пречиствателна станция при населените места на „над“ язовир Студена. Тези обстоятелствата компрометира качеството на водните ресурси на язовира.

Комуникационни проблеми

В транспортно отношение е налице амортизирана мрежа със средно или лошо състояние- най-изявено западно от град Перник, както и липсват преки връзки изток-запад с новоизградените съоръжения на комунално обслужване (регионалното депо). Съществуват населени места по протежение на АМ „Люлин“ без комуникационен достъп до тях, което утежнява съществено комуникационната дейност.

Водопроводната мрежа е остаряла и амортизирана и поради факта, че голяма част от тръбите са азбестоциментови са налице и загуби във водните количества от 62%.

Целта е общината да постигне устойчиво развитие, да бъде атрактивна за живот и инвестиции, като се интегрират социалните, културните, природни цели, което гарантира комплексен продукт и устойчиво развитие на общината. Има необходимост от създаване на нова туристическа инфраструктура и превръщане на общината в територия за трансгранично сътрудничество и коопериране.

Литература:

Русев, М., Обществена география. Избрани лекции, методологични указания, информационни ресурси. София, 2008.

Областна стратегия за развитие 2014-2020 г.

Общ устройствен план на община Перник

Общинска програма за опазване на околната среда 2017 – 2020 г.

Стратегически маркетингов план община Перник и промишлена зона „Стомана“